

NED. NAT. BUREAU VOOR ANTHROPOLOGIE

Lezing van abbé Pierre Favret over de opgravingen van Glozel.

Op 20 April hield abbé Favret uit Epernay, lid van de internationale Glozel-commissie, in het Koloniaal Instituut te Amsterdam een lezing over de opgravingen bij Glozel, die in de wetenschappelijke wereld reeds zooveel van zich hebben doen spreken. Hij ving aan met een beschrijving van de plek, waar de gerucht-makende vondsten waren gedaan. Dertig jaren geleden werd het terrein ontgonnen door de boerenfamilie Fradin, waarvan één der leden in 1924 de eerste ontdekking deed, doordat een os met zijn poot in een holte wegzakte. Blootgelegd werd toen iets, dat voor een oven uit den Romeinschen tijd werd gehouden.

Algemeene bekendheid kreeg het terrein bij Glozel eerst, toen Dr. Morlet, een medicus uit het naburige Vichy — geen vakman dus, verklaarde abbé Favret nadrukkelijk — zich er mede ging bemoeien. Hij stelde veel belang in de zaak en bracht weldra een groote menigte voorwerpen voor den dag: beenen materialen, steenen met letterinscripties en afbeeldingen van rendieren erop, voorwerpen van aardewerk.

Behalve de vermelde voorwerpen vond Dr. Morlet ook verschillende graven, zooals hij die noemde, die herinneren aan de „ovens” van de oorspronkelijke vondsten.

In dit stadium was de zaak, toen op het congres te Amsterdam (September 1927) werd besloten tot instelling van een internationale commissie, waarvan ook spr. deel uitmaakte. Zij trof het terrein in wanordelijken toestand aan; er was maar in 't wilde weg gegraven, o.a. door de dienstbode van Dr. Morlet, en door zijn dochter, oud acht jaar!

Het onderzoek van de internationale commissie werd aldus aangevat, dat een tweetal plaatsen in het terrein systematisch en uiterst zorgvuldig geëxploreerd werden. Er bleken drie geologische lagen te zijn; de onderste, van harde leem, was uit praehistorisch oogpunt geheel onvruchtbaar; de bovenste bestond uit grijszwarte humus; de middelste, van fijne losse leem, was de laag die de voorwerpen in kwestie bevatte. Nu kwam de commissie tot de volgende ontdekking: dat op de plaats, waar zij zulk een met letters voorzienen steen had opgegraven, de afscheiding tusschen de middelste en de bovenste laag hooger lag dan overal elders. Dit is alleen verklaarbaar als men aanneemt dat een gat is gegraven, de steen erin is gelegd en vervolgens dit gat met dezelfde aarde weder is gedicht. Dat wijst er dus op, dat de steen in den grond moet zijn gestopt, en de toestand van de aarde deed vermoeden, dat die handeling niet lang geleden was geschied.

Er zijn echter meer bewijzen voor de bedriegelijkheid der vondsten bij Glozel. De opgegraven voorwerpen waren weinig of niet aangetast door de wortels van de planten en struiken, die hier altijd doorgroeiden. Wanneer men nog wortels aantrof, waren deze slechts enkele jaren oud. Dat was al heel verdacht.

Wat de graven betreft, die zouden zijn gevonden, ook hier wijzen natuurlijke factoren op falsificatie. Die graven waren leege ruimten in den grond, omgeven door los op elkaar geplaatste steenen. Waren ze eeuwen oud, dan hadden ze al lang moet zijn ingestort of dichtgeslibd; de voeten van de boeren hadden de rest moeten doen. Ten overvloede wees de plantengroei op die „graven” erop,

dat deze van recenten datum waren.

Na den grond ging de commissie de voorwerpen onderzoeken, waarvan boer Fradin, die er kasten vol van bezit, een soort museum heeft gemaakt. De collectie maakte, verzekerde de heer Favret, reeds op het eerste gezicht den indruk van onechtheid. Terwijl toch de chemische invloeden in dit terrein overal dezelfde waren, ziet men sommige beenderen frisch van glazuur voorzien, andere geheel versteend, en verder veel tusschenvormen. Scherven waren er naar verhouding tot de groote massa voorwerpen veel te weinig; de randen dier scherven zagen er versch en nieuw uit. Dat laatste gold ook voor de verschillende ceramieken: behoudens wat modder zagen ze er heel toonbaar uit en zeker niet als vazen, die duizenden jaren in den grond hadden gezeten.

Op al die gronden heeft de internationale commissie eenstemmig geconcludeerd, dat Glozel een falsificatie is, al erkent zij dat enkele der opgegraven voorwerpen echt kunnen zijn.

De lezing, die door lichtbeelden werd verduidelijkt, vond bij het talrijke gehoor groote belangstelling.

Jaarvergadering op 19 Mei 1928.

Op de Jaarvergadering van het Bureau, welke op 19 Mei in het Koloniaal Instituut te Amsterdam werd gehouden, bracht de Secretaris, Dr. I. J. Brugmans, het volgend verslag uit.

Kon het overzicht over het jaar 1926-'27 op een bevredigenden toestand wijzen, het vereenigingsjaar 1927-'28 heeft de daardoor gewekte verwachtingen niet beschaamd. Zeker mag het aantal leden niet als eenige graadmeter van den bloei eener organisatie worden gebezigd, maar het feit op zichzelf, dat het aantal leden van het Bureau, ten vorigen jare 372 bedragend, thans tot 445 is gestegen, kan toch ongetwijfeld als een gunstig teeken worden beschouwd. Echter moet worden bedacht, dat deze aanzienlijke toeneming — gevolg zoowel van de vele nieuwe leden als van het achterwege blijven van opzeggingen voor het lidmaatschap — naast de krachtige actie van onzen Voorzitter, veroorzaakt is door het feit, dat in September 1927 het 3e congres van het Institut international d'anthropologie te Amsterdam is gehouden.

Het kan niet de bedoeling zijn, nogmaals een uitvoerige beschouwing in dit verslag te geven omtrent het congres. Verwezen moge worden naar de verschillende afleveringen in „Mensch en Maatschappij”, naar de artikelen van prof. Van den Broek in Tijdschrift voor geneeskunde 1927, II, blz. 1772, van Mej. van Herwerden t.z.p., blz. 1775, en van Uwen Secretaris in het Tijdschrift van het Aardrijkskundig genootschap 1928, blz. 90; voorts naar het officieele, te Parijs in bewerking zijnde, congresverslag en naar verschillende, zeer waardeerende artikelen in buitenlandse vak-tijdschriften. De arbeid van het congres als zoodanig kan trouwens bezwaarlijk beschouwd worden als arbeid van ons Bureau; daarom worde volstaan met de opmerking, dat het congres in algemeenen zin aan zijn doel heeft beantwoord. In de eerste plaats uit wetenschappelijk oogpunt. Naar de getuigenis van verschillende deelnemers zijn belangwekkende redevoeringen en discussies in de sectiën gehouden, niet alleen in die voor physische anthropologie en praehistorie, welke van ouds bloeien, maar ook in de kleine sectiën voor erfelijkheidsleer, ethnologie en volkskunde; laatstgenoemde verdient de aandacht, omdat zij op het vorige congres, dat in 1924 te Praag bijeenkwam, nog vrijwel geheel ontbrak. De sectie voor sociologie, in Praag zonder eenige beteeckenis, vertoonde te Amsterdam groei. Van gewicht waren ook de op de slotzitting genomen besluiten t.a.v. de instelling van internationale commissies, van welke die betreffende de opgravingen bij Glozel reeds alom van zich heeft doen spreken.

Niet alleen op strikt wetenschappelijk terrein is het congres een succes geworden. Het probleem van het herstel der internationale betrekkingen op dit terrein

is te Amsterdam een flink stuk nader tot zijn oplossing gebracht. Het congres te Amsterdam was het eerste, waaraan ook door een aantal geleerden uit Duitsch sprekende landen werd deelgenomen; Duitschers hebben redevoeringen gehouden en aan de discussies deelgenomen; de verzamelde congressisten zijn bij de discussies ook in het Duitsch toegesproken en namens hen is in die taal geantwoord. De verstandhouding tusschen de natiën was voortreffelijk en zeker niet in de laatste plaats daardoor kon de Londonsche hoogleeraar Elliot Smith ons schrijven „The social gatherings were the happiest that I have ever experienced at an international congress”.

Wat meer rechtstreeks tot de werkzaamheden van het Bureau, d.w.z. van het dagelijksch bestuur en de regelingscommissie, behoorde, was de organisatie van het congres en de daaraan verbonden excursies. Ook in dit opzicht is alles gunstig verlopen. Prof. Thurnwald schreef ervan in de Deutsche Allgemeine Zeitung van 28 October 1927: „Unter den verschiedenen grossen Kongressen, die ich mitzumachen Gelegenheit hatte, zeichnete sich keiner derart durch Genauigkeit der Organisation und Reibungslosigkeit der Durchführung auf den zahlreichen Ausflügen, Empfängen, Veranstaltungen und ebenso lehrreichen wie unterhaltsamen Vorführungen aus”. Dat dit zoo kon zijn, is te danken aan de groote medewerking, die van alle zijden werd ondervonden. Onder leiding van den heer G. J. van der Flier, die bijgestaan werd door Mej. F. Haas en enkele andere dames en heeren, is door het congresbureau uitstekend werk verricht. En dat de excursies zoozeer slaagden, is mogelijk geworden door de vele hulp, die ter plaatse werd ondervonden; inzonderheid mogen genoemd worden de heeren Dr. H. A. Poelman en C. A. van Fenema te Groningen, Mr. J. Linthorst Homan te Assen en de heer J. de Goeje te Arnhem, welke laatste krachtig gesteund werd door ons bestuurslid, den heer D. J. van der Ven. Niet onvermeld mag blijven de naam van Dr. A. E. van Giffen, door wiens werkzaamheid de excursie naar Groningen en Drente van zoo groote wetenschappelijke beteekenis is kunnen worden. Op hoogen prijs gesteld is ten slotte de medewerking, die van de zijde van de verschillende provinciale- en gemeente-besturen is ondervonden.

De werkzaamheden voor het congres hebben niet belet, dat het Bureau zijn gewone bemoeiingen voortzette. Allereerst het houden van lezingen op het gebied der anthropologie, in ruimen zin genomen. Op de jaarvergadering in 1927 (14 Mei) sprak de heer Dr. A. E. van Giffen over „De vroegste cultuuroverblijfselen in Nederland” en deed de heer R. Oppenheim een mededeeling omtrent enkele door hem gevonden silex-artefacten in Zuid-Limburg.

Twee malen werd een lezing in samenwerking met de afdeling Amsterdam der vereeniging „Oost en West” georganiseerd; het was die van pater Buys op 10 Januari, waarbij de film „Heidensch leven” werd vertoond en toegelicht, en die van Mej. Dr. M. Lulius van Goor op 10 April over de ruïnes van Angkor Wat en Angkor Tom in Cambodja. Beide voordrachten werden in de groote aula van het Koloniaal Instituut gehouden en hadden veel succes. Evenals naar de genoemde was de toeloop groot naar de voordracht, die abbé P. Favret, lid van de desbetreffende internationale commissie, over de opgravingen bij Glozel hield, op 20 April in het Koloniaal Instituut; tot bijwoning van deze lezing werden door ons mede uitgenoodigd de leden van het Kon. Ned. Aardrijkskundig genootschap en van de afdeling Amsterdam van het genootschap „Nederland-Frankrijk”. Vermelding verdient ten slotte, dat de leiders van den zgn. Ethnologendag, die ditmaal op 7 Januari plaats vond, de leden van het Bureau wederom in de gelegenheid stelden, de vergadering bij te wonen, en dat de leden door den Raad van Beheer van het Koloniaal Instituut werden uitgenoodigd tot de lezing, door prof. E. Rodenwaldt op 30 Januari over de mestiezen van Kizar gehouden.

Evenals vorige jaren organiseerde het Bureau te Amsterdam een cursus voor leden, studenten en andere belangstellenden, en wel ditmaal over erfelijkheidsleer en eugenetiek. Prof. Bolk was zoo welwillend, voor dit doel het gebruik van zijn

collegezaal af te staan, terwijl bereid werden gevonden om als sprekers op te treden: Prof. Tine Tammes, Dr. Joh. van der Spek, Prof. N. Ph. Tendeloo, Dr. P. J. Waardenburg, Dr. G. P. Frets, Mej. Dr. M. A. van Herwerden, Prof. K. H. Bouman, Dr. D. Herderschée en Mevr. A. C. Hagendoorn—Vorstheuvel la Brand. Ook op dit oogenblik worde aan deze 9 sprekers een woord van dank gebracht voor hunne medewerking, dank zij welke de cursus, die van 30 Januari tot en met 3 Februari is gehouden, in elk opzicht geslaagd is: tot aan het einde van den cursus is de collegezaal vol geweest. Dit mag als een succes worden beschouwd speciaal voor Mej. van Herwerden, die de wetenschappelijke organisatie op zich had genomen.

Reeds thans kan worden medegedeeld, dat plannen om den erfelijkheidskursus in Leiden te herhalen, in voorbereiding zijn; en dat op verzoek van het bestuur de heeren D. J. van der Ven en Prof. Jan de Vries de organisatie van een cursus over volkskunde (folk-lore), in den komenden winter te Amsterdam te houden, op zich hebben genomen.

Excursies naar uit anthropologisch oogpunt belangrijke streken zijn, buiten de aan het congres verbonden bezoeken in de omgeving van Groningen, Assen en Arnhem, niet gehouden. Wel zijn echter de eerste regelingen getroffen voor een excursie naar Toulouse en omgeving, begin Augustus a.s. te houden. Graaf Bégouen, hoogleeraar aan de universiteit te Toulouse, zal de deelnemers gedurende een tiental dagen rondleiden door deze streek, waar zooveel praehistorische grotten en andere merkwaardigheden worden aangetroffen. Het aantal leden van het Bureau, dat zich als deelnemer heeft aangemeld, is groot genoeg — en ook niet te groot — om een succesvolle excursie te doen verwachten.

Niet tot de minst gewichtige bemoeiingen van het Bureau behoort de verlening van steun aan vereenigingen, instellingen of personen, die belangrijk wetenschappelijk werk verrichten op het gebied van de anthropologie in ruimen zin. Het volgende kan hieromtrent wat het jaar 1927-'28 betreft worden vermeld. Aan den heer Dr. A. E. van Giffen, directeur van het biologisch-archaeologisch instituut van de Groningsche academie, werd een bedrag van f 500 uitgekeerd ter gemoetkoming in de kosten, welke de voor de congresdeelnemers verrichte werkzaamheden met zich brachten. De commissie voor de Nederlandsche opgravingen in Argos ontving een subsidie van f 100. Voorts trad het Bureau als lid toe tot de pas gestichte Groep Nederland van het International committee of historical sciences. In dit verband moge tevens worden vermeld, dat Uw Voorzitter een vergadering bijwoonde van deskundigen op het gebied van het bevolkingsvraagstuk, op welke besloten werd tot vorming van een nationaal comité dat, ingevolge de besluiten der in Augustus en September 1927 in Genève gehouden World's population conference, een onderdeel zal vormen van de gestichte Union internationale pour l'étude scientifique des problèmes de la population. Een aanvraag om steun van dit nationaal comité heeft ons reeds bereikt.

In verband met de hoogere onkosten, die de tweemaandelijksche in plaats van driemaandelijksche verschijning van het tijdschrift „Mensch en Maatschappij” met zich bracht, verzocht de uitgever verhooging van subsidie. Wij besloten, het subsidie tot f 500 's jaars te verhoogen, echter niet zonder aarzeling, daar genoemd bedrag in verhouding tot onze beschikbare middelen hoog moet worden genoemd.

Omtrent de samenwerking met andere vereenigingen, wier arbeid ten deele met de onze overeenstemt, kan worden vermeld dat regelmatig contact bleef bestaan met het Kon. Ned. Aardrijkskundig Genootschap, de Nederlandsche Genetische vereeniging en het centraal comité van samenwerkende organisaties op het gebied der erfelijkheidsleer. Ten aanzien van de zusterorganisaties in Nederland Oost-Indië mag worden gereleveerd, dat in dit land, waar het anthropologisch materiaal als het ware voor het grijpen ligt en waar het belang van onderzoekingen daaromtrent wellicht duidelijker spreekt dan in Nederland, met groot animo wordt gewerkt. Ondanks de bezwaren, die de verspreiding van

de leden over een zoo groot territoir met zich brengt, mag het Indisch Bureau zich verheugen in een toenemenden bloei.

Nog rest te vermelden, dat de voorzitter namens het Bureau prof. Eugène Dubois op zijn 70en verjaardag gelukwenschte, en dat het bestuur in het afgelopen jaar geen wijzigingen onderging.

Als aan het einde van dit verslag een conclusie mag worden getrokken, dan kan het slechts deze zijn, dat het afgelopen jaar een gunstig jaar is geweest, vooral door het zoozeer geslaagde congres, dat ontegenzeggelijk de belangstelling voor de anthropologie in ons land heeft vergroot en de aandacht voor ons Bureau, ook bij de pers, heeft versterkt. Het zal ons een spoorslag zijn, op den tot dusver gevolgden weg voort te gaan.

De penningmeester, Mr. J. Kool, bracht vervolgens zijn verslag uit over het jaar 1927, waaraan het volgende worde ontleend:

Uit de rekening en verantwoording, welke dit jaar door de Heeren F. H. Charbon en J. Denijs werd nagezien en goedgekeurd, bleek, dat de uitkomst weer bevredigend is geweest. Behalve de inkomsten uit contributies ten bedrage van f 2425, werd er aan giften nog ontvangen een som van f 1350, nl. f 1000, f 250 en f 100, waarvan een woord van hartelijken dank zij gebracht aan de schenkers. De uitgaven wezen dit jaar een lager cijfer aan met $\pm f$ 670 w.o. f 300 als bijdrage voor het tijdschrift „Mensch en Maatschappij”. Het batig saldo bedroeg dus ruim f 3100, zoodat met inbegrip van het saldo A^o P^o de baten thans $\pm f$ 4700 bedragen, welke in effecten werden belegd.

De rekening van het congres 1927 werd eveneens door bovengenoemde heeren nagezien en accoord bevonden. Ook hier werden wij verblijd met eenige extra giften van f 500, f 200 en vier van f 100, zoodat ten slotte deze rekening nog met een klein batig saldo kon worden afgesloten.

De voorzitter deed vervolgens eenige mededeelingen over de aanstaande excursie naar Toulouse, waarvoor zich 27 personen hebben aangemeld. Zijn voorstel, graaf Bégouen, die als leider der excursie optreedt, tot eerlid te benoemen, werd door de vergadering aangenomen. Eveneens goedgekeurd werd het voorstel, een bijdrage van f 25 te verleen aan het nationale comité ter bestuudeering van het bevolkingsvraagstuk, opgericht ingevolge de besluiten van de World's population conference te Genève. Het bestuur van het Bureau werd bij acclamatie herkozen.

Vervolgens hield Prof. Dr. G. A. S. Snijder een met lichtbeelden verduidelijkte voordracht over: „Grieksche doodenmaskers in praehistorischen en historischen tijd”. Spr. behandelde de vondst van enkele gouden doodenmaskers in een nekropolis bij Trebenische (Illyrië) uit de 6e eeuw v. Chr., besprak de meening van Prof. Filow te Sofia, die daarin een overblijfsel van Myceensche grafgebruiken ziet en kwam na vergelijking en bespreking van de Myceensche en andere maskers tot de overtuiging, dat deze opvatting onjuist is. Hij veronderstelt veeleer, dat het voorkomen dezer maskers wijst op stamverwantschap der bewoners van Griekenland in Myceenschen tijd met de bewoners van Illyrië en Macedonië. Het feit, dat ook de ceramiek van centraal-Macedonië nauwelijks ontwikkeling vertoont over een tijdsverloop van 2000—3000 v. Chr., maakt bovendien het voortbestaan van grafgebruiken over een zoo langen tijdsduur in een stagneerende cultuur aannemelijk.

Nadat de heeren Prof. K. H. Bouman en J. Lekkerkerker eenige opmerkingen hadden gemaakt naar aanleiding van het gehoorde, die door den inleider werden beantwoord, sloot de voorzitter de vergadering.